

IONUȚ VLĂDESCU

HRISTOS ÎN ȘCOALĂ

ELEMENTE DE PEDAGOGIE RELIGIOASĂ

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ

Ionuț Vlădescu

Hristos în școală

Elemente de pedagogie religioasă

Ediție revizuită și adăugită

Ionuț Vlădescu

Hristos în școală

Elemente de pedagogie religioasă

Ediție revizuită și adăugită

Presă Universitară Clujeană

2020

Referenți științifici:

Pr. Prof. univ. dr. Valer Bel

Conf. univ. dr. Tudor Marin

ISBN 978-606-37-0709-4

© 2020 Autorul volumului. Toate drepturile rezervate.
Reproducerea integrală sau parțială a textului, prin orice mijloace, fără acordul autorului, este interzisă și se pedepsește conform legii.

Universitatea Babeș-Bolyai

Presa Universitară Clujeană

Director: Codruța Săcelean

Str. Hasdeu nr. 51

400371 Cluj-Napoca, România

Tel./fax: (+40)-264-597.401

E-mail: editura@editura.ubbcluj.ro

<http://www.editura.ubbcluj.ro>

DE LA EDUCAȚIE LA CREAȚIE

Educația nu este o meserie. Educația este o misiune. Înțeleasă la justa ei valoare și practică cu conștiinciozitate, educația poate fi considerată o misiune sacră, alături de preoție. Indiferent cine este educatorul – părinte, bunic, cadru didactic de orice nivel –, el oficiază în procesul educațional un adevărat act de creație. Educația însăși e un act divino-uman, dacă ne raportăm la concepția creștină despre lume și viață, despre rostul individului în context social.

Pentru a face mai bine înțelese afirmațiile de mai sus, este necesară o pătrundere mai adâncă a problemei. Tocmai aceasta vom încerca să facem în rândurile de mai jos, pentru a oferi un temei mai solid, o motivație pe măsură educatorului și procesului de educație.

Omul este creația lui Dumnezeu. O creație psiho-somatică, unică în contextul existenței. Omul este încununarea creației, regele acesteia, menit a conduce și stăpâni creația, respectiv natura, sub toate aspectele ei¹. Tocmai de aceea este înzestrat, spre deosebire de celelalte viețuitoare, cu suflet nemuritor. Sufletul se manifestă prin *rațiune, voință și sentimente*. Datorită lui, omul este capabil de creație și de progres. Datorită lui, ființa aceasta atât de plătândă, lipsită de arme naturale de atac sau apărare, a reușit nu numai să supraviețuiască, ci și să cucerească macro și microcosmosul. Datorită lui, omul a reușit să cutreiere azi spațiile cosmice, să pătrundă tainele universului, să realizeze tot ceea ce cultura și civilizația poate să ne prezinte la acest început de veac și de mileniu. Sufletul este suflare și dar dumnezeiesc, este comoară inestimabilă, ce se încredințează omului la venirea sa în lume².

Dumnezeu dă *potența, dă sămânța*, educatorul trebuie să lucreze asupra acesteia, pentru a o face să crească și să rodească. Fără educație, sufletul rămâne ca un cărbune acoperit de cenușă, cărbune care nu oferă nimănui căldură sau lumină. Omul fără educație este o viețuitoare cu chip de om, o viețuitoare foarte apropiată de stadiul de sălbăticie.

¹ Pr. prof. D. Stăniloae, *Teologie Dogmatică ortodoxă*, vol. I, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996, p. 226.

² *Ibidem*, p. 41.

Educatorul intervine asupra sufletului încă din primele luni de viață. El nu oferă pruncului numai adăpost, hrană, căldură, lumină, curățenie, ci și educație propriu-zisă. Educația începe de la primele semne, primele sunete articulate, primele mișcări. Fie că-l învață să mănânce, să vorbească, să meargă, să se comporte ori să spună poezii și primele numere, fie că-l învață, mai târziu, științe înalte, exerciții de gândire complicate, arte, meserii sau, pur și simplu, buna-cuviință în comportare, educatorul oficiază o adevărată liturghie în templul ființei omenești. Sufletul este capabil de receptare, de educare, depinde însă de educator, cât și de individul însuși, în ce măsură reușește să realizeze actul educațional.

Printr-o educație bine condusă, prin care individul educat crește spiritual, educatorul face un adevărat act de creație, devine el însuși un partener al lui Dumnezeu, Creatorul suprem, la creație. Educația e făcută de fiecare individ asupra lui însuși, cât și de educatori anume, recunoscuți de societate ca atare.

Prin educație, individul se transformă pe sine însuși, în raport cu anumite repere morale alese de el sau de societate. Am putea spune chiar că educația este rezultatul unei triple conlucrări: individ-educator-divinitate. Individul participă cu dorința, cu voința, cu setea lui de cunoaștere și de desăvârșire, cu munca lui; educatorul participă cu știința, cu priceperea, cu propriul său exemplu și, mai presus de toate, cu dragostea sa; Dumnezeu participă cu dragostea Sa, cu harul Său, care face ca educația să dea rod.

În primul rând, educatorul are nevoie de educație corespunzătoare. Un cunoscut gânditor spunea că educația copilului începe cu douăzeci de ani înainte de a se naște copilul. Altfel spus, educația copilului începe în educația părinților, cu educația educatorilor. Aici ne izbim de un adevărat handicap în societatea noastră actuală. Educatorii mai vârstnici sunt tributari în mare măsură ideologiei marxiste, de nuanță materialist-dialectică. Formarea unor convingeri se realizează în timp și nu se schimbă peste noapte. Cu tot efortul pe care-l fac mulți, foarte mulți educatori, tarele rămân vizibile pentru multă vreme și ele se reflectă și în actul educațional. Nu ne referim la metodologia propriu-zisă a educației, ci la sistemul axiologic de referință, care constituie, de fapt, coloana vertebrală a unei concepții. Pe lângă acest tribut ce trebuie să-l plătească educatorul actual, intervin o serie de factori nocivi, care

accentuează, la rândul lor, prăpastia dintre ideologia educatorului și idealul a ceea ce ar trebui să fie aceasta. Sfidarea unor valori morale, în primul rând corupția, nepotismul, afacerismul, practicile mafioate, câștigurile facile, aberațiile politico-sociale, sentimentul tot mai pronunțat al in justiției sociale, care ajunge uneori până la debusolare sau senzație de inutilitate socială, este unul dintre factorii care concură la influențarea negativă a educatorului din ziua de azi. El trebuie să facă un efort enorm pentru a se regăsi pe sine, pentru a regăsi reperele morale tradiționale, valabile permanent în actul de educație. Pentru educatorul format în spiritul concepției marxiste, categoric atee, este dificil să se acomodeze, să cultive valorile religioase, pe care până mai ieri le combătea cu vehemență. Lipsa propriilor convingeri religioase, lipsa credinței proprii, în primul rând, determină situarea educatorului într-un univers impropriu, incomod. Incertitudinile educatorului se reflectă vizibil și-n actul de educație. Tocmai de aceea, educatorul are nevoie el însuși de educație. În primul rând are nevoie de educație religioasă. Pentru aceasta îi stau la îndemână lecturile, emisiunile radio și de televiziune, dar, în primul rând, participarea la cultul divin public. Participarea regulată în duminici și sărbători la Sfânta Liturghie, primirea Sfintelor Taine și în special Sfânta Spovedanie și Sfânta Împărtășanie dau educatorului un fundament religios moral solid, care-l ajută să se regăsească pe sine și reperele morale de care avea nevoie în actul educației. Însușindu-și o concepție religioasă despre lume și viață, educatorul va înțelege caracterul de misiune pe care trebuie să-l aibă educația propriu-zisă. Va înțelege că prin actul educației el însuși are posibilitatea să pășească pe urmele lui Hristos. Mântuitorul a fost învățător, profet și arhiereu. Ce poate fi mai sublim pentru un educator decât să înțeleagă că prin lucrarea lui de educație continuă lucrarea lui Hristos în lume, pur și simplu face și el un mic apostolat? Însușindu-și concepția religioasă despre lume și viață, în speță despre educație, educatorul va înțelege educația nu ca pe o meserie, ori ca pe o corvoadă oarecare, menită să-i asigure existența materială și un anumit statut social, ci o misiune sfântă. El va oficia actul creației cu migala cu care sculptorul oficiază lucrarea sa asupra bolovanului de piatră. Rezultatul final al sculptorului este îngerul eliberat din bolovanul inutil și incomod; rezultatul final al educatorului este sfântul, iar în cel mai rău caz omul de omenie,

capabil, prin însușirea valorilor religios-morale, de a se apropia cât mai mult de Dumnezeu și de a fi cât mai util societății. Educatorul va conștientiza faptul că el este chemat să lucreze și să cizeleze însuși chipul lui Dumnezeu din om, sufletul. A lucra cu această scânteie dumnezeiască, a-i da strălucire și lumină, presupune cu necesitate ca tu însuți, ca educator, să fii flacăra sau cel puțin făclie. Aproximarea de sufletul copilului fără conștiința că te apropii de o scânteie dumnezeiască este o profanare a actului creației, este o sărutare a lui Iuda. Prin educație, ajutăm acel crâmpel de chip al lui Dumnezeu din om să crească spre desăvârșire, să tindă spre asemănarea cu Dumnezeu. Educatorul devine astfel un coautor în creație. El creează un om nou, un om deplin, un om capabil de a fi, într-adevăr, un rege al creației. Un educator adevărat devine colaborator al lui Dumnezeu în procesul creației. El este chemat, alături de îngerii lui Dumnezeu, să prășească, să îngrijească, să plivească, să ferească de boli și dăunători lujerul de suflet ce i se încredințează spre educație. Am putea spune că un copil încredințat cuiva spre educație este un talant dat de Dumnezeu acelui educator. Dacă va lăsa acel talant așa cum îl primește, înseamnă că-l îngroapă în pământ sau îl lasă să se afunde singur în pământ. La judecata supremă va da seamă de nepăsarea, comoditatea de care s-a făcut vinovat înaintea lui Dumnezeu, a societății și, mai ales, a celui încredințat spre educație. Cel care își face datoria cu adevărat, din talanții primiți reușește să facă o adevărată comoară. Talantul „educat” crește, se dezvoltă în tot ceea ce are el mai frumos și mai nobil. La rândul său, va deveni el însuși educator pentru alții, astfel încât ceea ce a primit va fi multiplicat la nesfârșit. Fericit va fi acel educator care se va prezenta la tronul Judecătorului suprem și va putea spune: „Doamne, cinci talanți mi-ai dat, dar m-am străduit și eu, înjugând zilele cu nopțile, trudind cu sudoare și speranță, cu dor nestins de a face voia Ta, de a-Ți fi slugă credincioasă, de multe ori umilit, de multe ori nerăsplătit și am făcut din ei zece talanți. Primește-i, Doamne, întru împărăția Ta, căci sunt frumoși, sunt strălucitori, fără pată de rugină sau de murdărie, așa cum Tu îi dorești întru vistieria Ta!”. Răspunsul – și răsplata în același timp –, ni-l dă tot Sfânta Scriptură: „Bine, slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost pusă, peste multe te voi pune! Intră întru împărăția Mea!” Mi se pare că aceasta este cea mai potrivită

actualizare a pildei talanților. Ce răsplătire mai sublimă poate avea educatorul decât aceasta?

Al doilea subiect care participă la actul educației este cel educat, respectiv copilul. El este îngerul încătușat în materie care trebuie ajutat, asemenea sculptorului, de către educator, să se elibereze și să-și ia zborul spre înălțimi. De fapt, prin educația copilului nu se face altceva decât se împlinește porunca Mântuitorului: „Lăsați copiii să vină la Mine și nu-i opriți pe ei!” Or, tocmai pentru a fi „lăsați”, ei trebuie descătușați din tot felul de porniri spre cele rele, venite fie din interiorul lor, ca izbucniri ale unor tare genetice, fie însușite din mediul, respectiv anturajul în care trăiesc. Ajutându-l pe copil să conștientizeze ceea ce este bine și ceea ce este rău, ce atitudine trebuie să aibă față de un aspect sau altul al realității, educatorul îl învață pe copil să facă primii pași spre Dumnezeu. Aici însă trebuie să se manifeste cu intensitate convingerea religios-morală a educatorului, fiindcă ea va forma fondul sufletesc al copilului, pe care se va clădi întreaga lui structură de mai târziu. Atâta vreme cât educatorul va reuși să-l convingă pe copil că toți oamenii sunt frați între ei, fii ai aceluiași Tată – Dumnezeu – și, ca atare, el trebuie să se comporte ca un frate față de ceilalți și ca un fiu adevărat față de Dumnezeu, educatorul i-a predat copilului alfabetul buneicuviințe, cu care va descifra toate tainele vieții și ale comportamentului socio-uman. Copilul este o ființă religioasă din naștere și, ca atare, sentimentul religios trebuie cultivat cu stăruință. Prin el, copilul își va subordona pe parcurs toate celelalte sentimente, pasiuni și porniri firești copilăriei; prin el își va contura idealul în viață. Copilul va fi ajutat să înțeleagă cu-nctul că deasupra tuturor este ochiul lui Dumnezeu, care veghează asupra lumii, în general, și asupra fiecăruia în special, că faptele, vorbele și gândurile noastre sunt scrise acolo, sus, în cartea vieții și de ele vom da seamă în fața Dreptului Judecător. Copilul va înțelege că nimic din ceea ce face bine în lume nu va rămâne nerăsplătit, după cum nimic din ceea ce face rău nu va rămâne nepedepsit. Copilul își va forma cu-nctul convingerea că în fiecare semen al său trebuie să vadă nu numai un frate, ci pe însuși Hristos întrupat și să se comporte ca atare. De mare importanță vor fi pentru formarea lui artele și în special, muzica. Cântările cu conținut religios îi înalță sufletul. Alături de arte, dar în primul rând, copilul își va însuși

rugăciunea. Ea este vorbirea cu Dumnezeu. Dacă omul va învăța de timpuriu să vorbească cu Dumnezeu, el nu se va mai simți singur pe tot parcursul vieții lui. Lui Dumnezeu va învăța să-și spună bucuriile și necazurile, înălțările și decăderile, Lui îi va cere ajutor. Participarea copilului la slujbele din duminici și sărbători alături de părinți și bunici, respectiv alături de educatori, dă altă dimensiune formării lui. Biserica este casa lui Dumnezeu, iar cel ce merge la biserică se întâlnește acolo cu Dumnezeu în rugăciune. Ce bucurie mai mare este pentru un tată decât aceea de a-și vedea copiii și nepoții pășindu-i pragul casei în sărbători? Câtă mâhnire trăiește un părinte când trec sărbătorile și nici unul dintre copiii lui nu s-a învrednicit să-i calce pragul, să-i deschidă ușa și să-i dea binețe și îmbrățișare? Orice scuză e de prisos! Dumnezeu ne iubește și ne vrea. El bate la ușa sufletului fiecăruia dintre noi. Depinde de noi dacă Îi deschidem sau nu. Dacă-I deschidem, El va intra și va cina, dacă nu-I deschidem, El se va duce mâhnit la altă casă.

Prin strădania și lucrarea educatorului, copilul își va forma de timpuriu un univers al lui. Dacă în mijlocul acestui univers va fi Hristos, atunci scopul educației este atins. În școală, copilul va fi ajutat să-și răspundă la nenumăratele întrebări inerente vârstei căutărilor. Aici este datoria educatorului cultivat de a ajuta sufletul copilului să crească mai departe, iar educația primită din familie să se maturizeze, să se fundamenteze și să capete rezistență. Puiul de om devine tânărul frumos și plin de idealuri, capabil de a lupta pentru realizarea lor până la sacrificiul suprem. Aici rolul educatorului este enorm. Dacă el va ști să-l informeze corect, să-l orienteze spre valorile supreme, universal valabile, tânărul va deveni un om deplin înarmat cu tot ceea ce-i trebuie pentru a străbate viața cu conștiința nepătată, cu sufletul puternic de a zbura spre înălțimi, până la Dumnezeu. Un rol deosebit de important în această fază a procesului de educație îl constituie exemplul propriu. Atâta vreme cât elevul va vedea în învățătorul, respectiv profesorul său, omul ideal, pe care simte nevoia să-l imite, el va avea un reper după care se va orienta tot restul vieții.

Din cele câteva aspecte enunțate mai sus înțelegem mai bine cât de sublimă este arta educației, arta formării omului și cât de mare este responsabilitatea educatorului în fața societății, în fața individului primit spre educație, dar mai ales în fața lui Dumnezeu.

I. EDUCAȚIA RELIGIOASĂ CA PREMISĂ FUNDAMENTALĂ ÎN EDUCAȚIA OMULUI

1.1. Legitimitatea orei de Religie în școală

Reintroducerea Religiei în școli și libertatea deplină acordată Bisericii Ortodoxe Române de a-și exercita activitatea didactică sunt acte de dreptate ce i s-au făcut, dar, în același timp, ce obligă la reflexii privind adoptarea unei strategii ingenioase în scopul aplicării celor mai eficiente mijloace de instrucție și educație religioasă-morală, pe măsura contextului actual în care își desfășoară misiunea ei în lume.

Faptul că poporul nostru s-a născut creștin ne oferă posibilitatea de a evidenția particularitatea specifică a dezvoltării sale cultural-spirituale de-a lungul vremii. Și anume, creștinismul ortodox a creat o anumită mentalitate între a fi român și a fi ortodox. Astfel spus, Ortodoxia a devenit lege românească, încheșându-se ca lege strămoșească transmisă de-a lungul generațiilor. Este convingătoare în acest sens precizarea pe care o făcea, pe la anul 519, Dionisie Exiguul, întemeietorul științific al erei creștine, evidențiind faptul că spiritualitatea creștin-ortodoxă a fost roditoare în sufletul locuitorilor din Scythia Minor (Dobrogea), de unde era el originar, în așa fel încât nu numai că a creat mentalitatea și comportamentul creștin, dar a format personalități cu renume în Biserica lui Hristos. Poate apărea lucru nou celor neștiutori că Scythia, care se arăta îngrozitoare prin frig și în același timp prin „barbari” (popoare din afara gîntei romane), a crescut totodată bărbați plini de căldură și minunați prin blîndețea creștină. Credința lor, strălucind cu fapta bună, era pentru toți pildă de viață și sinceritate. Ei nu erau prinși în mreaja nici unei griji păcătoase și puteau spune ca Apostolul: „Cetatea noastră este în ceruri” (Filipeni 3,20). Ei au ținut cu tărie neînfricată, totdeauna, dogmele credinței ortodoxe, căci, deși erau simpli, în știință însă nu erau nepricepuți³.

³ Mitropolitul Nicolae Corneanu, *Gînduri la început de an*, în vol. „Pe baricadele presei bisericești”, vol. I, Timișoara, 2000, pp. 90-91.

Legea ortodoxă, devenită lege românească, a primit un caracter național, pe măsură să întemeieze cultura acestui popor și să o dezvolte de-a lungul istoriei sale. Așa ne explicăm faptul că până în secolul al XIX-lea învățământul românesc a fost în întregime religios. Reședințele episcopale și mănăstirile au fost primele centre de școli. Preotul român nu se deosebea prea mult de păstorii săi, fiindcă și el era rob pe moșia boierilor. Transmiterea era însă prin credința creștină, lumina minții și bunurile supreme ale înțelepciunii divine, pe măsură să poată ține poporul român în unitatea de neam și de credință.

Materia de învățământ avea și ea un caracter eminent religios, constând în cunoașterea Decalogului, a Crezului și a celor Sfinte șapte Taine, a virtuților pe care să le cultive credincioșii și a păcatelor ce trebuiau evitate. Deși învățământul era la început prin viu grai, întrucât învățăceii nu erau știutori de carte, mai apoi preoții învățau pe credincioși după cărțile de slujbă pe care le aveau la îndemână, scrise în limba slavonă. Iar acestea erau: Ceaslovul, Psaltirea, Liturghierul, Octoihul, Evangheliile, Mineele cu viețile sfinților. Cu timpul, principala carte de învățatură devine Bucoavna. Obiectivele acesteia erau redate în Predoslovie, evidențindu-se caracterul și scopul ei religios: „Primiți această cârtică și citind-o veți înțelege și pietatea cuvântului, pentru ca să fiți în stare a vă îndrepta viața voastră, și a vă purta după poruncile lui Dumnezeu, precum se cuvine oricărui pravoslavnic.”⁴

Bucoavnele cuprindeau învățăturile fundamentale ale credinței, fapt care reiese din însuși titlul lor. Bucoavna de la Bălgrad (1569) avea bunăoară titlul de „Bucoavnă” deoarece în sinea ei arăta în mod elocvent deprinderea învățaturii copiilor la carte și simbolul credinței creștine, cele zece porunci și cele șapte taine ale Bisericii Ortodoxe. Iar Bucoavna de la Râmnic (1726) își destăinuia conținutul arătând că ea cuprinde întâi învățătura pentru tineri (în slavonește și românește), scurtă tâlcuire a Rugăciunii Domnești și a Simbolului Credinței, precum și a celor nouă fericiri. Mai târziu, odată cu introducerea tiparului, învățământul românesc rămâne la fel de religios. Tipăriturile diaconului Coresi vor avea însă un rol însemnat

⁴ Preot Mihai Bulacu, *Spiritul catehezei patristice în școala românească*, București, 1937, pp. 30-31.

în promovarea limbii române prin cultul bisericesc, care se va concretiza mai târziu cu multă pregnanță în Noul Testament de la Bălgrad (1648) sau, și mai mult, în Biblia de la București (1688).

După Unirea Principatelor Române (1859), „toate reformele de organizare și reorganizare a învățământului vor avea la bază învățământul religios. Se cuvine să menționăm legea de organizare a învățământului primar, mai ales în mediul rural, datorată lui Petru Poni (1896), precum și reformelor lui Spiru Haret. Acesta din urmă pune un accent deosebit pe civilizația interioară, caracterizată prin transformări intime la nivelul conștiinței umane”⁵.

Un rol important în cultivarea învățământului românesc, și implicit religios, l-au avut școlile confesionale. E suficient să ne gândim la aportul pe care l-a adus Mitropolitul Andrei Șaguna în acest sens, pentru a înțelege rolul culturalizator pe care și l-a asumat Biserica Ortodoxă. Cifra este mare și nu mai necesită nici un comentariu. Aproape 800 de școli din cuprinsul Arhiepiscopiei Sibiului, un gimnaziu superior (liceu) la Brașov, care îi poartă și numele, și un gimnaziu inferior (patru clase) la Brad. Apoi un institut teologic-pedagogic în 1850, cu separarea secției de pedagogie în 1853. Școlile erau dotate cu cele necesare: clădiri, manuale, materiale didactice. Pe lângă acestea, fiecare învățător și preot avea obligația ca la nivelul parohiei să întemeieze cursuri serale pentru cei neștiutori de carte.

Pedagogul român G.G. Antonescu spunea cu privire la importanța Religiei pentru învățământul românesc: „Eu nu admit ca într-un institut de educație, cum este școala primară, școala secundară și cum ar trebui să fie într-o oarecare măsură și universitatea, știința să fie predată fără a fi subordonată unui idealism moral și religios... Școala normală superioară ar trebui să fie o școală științifică în slujba unui idealism creștin, moral și rațional.”⁶ Pe de altă parte, cercetătorul și gânditorul creștin Vasile Băncilă arată că „un om cu bogate amintiri religioase din copilărie se distinge dintre ceilalți oameni: Cei ce lipsesc copiii de Religie fac o crimă față de viitorul lor de oameni pe această lume și de mântuire pe lumea

⁵ Pr. prof. Constantin Galeriu, *Ora de religie în trecut și azi*, în vol. „Îndrumări metodice și didactice pentru predarea religiei în școală”, București, 1990, p. 9.

⁶ G.G. Antonescu, *Educația morală și religioasă în școala românească*, București, 1937, pp. 140-141.

transcendentă: a nu face educație religioasă copilului e a proceda la o operație caracterizată de infirmizarea sufletului, e a amputa ființa umană de ceea ce are mai de preț. Copilul e în chip natural, ca formă psihologică, mai apropiat de mirajul și grandoarea religiei de marele ei realism nevăzut, realismul și idealismul religiei, echivalându-se, de înalta valoare a realismului religios și profunda realitate a idealismului său. Există o înrudire de structură între sufletul copilului și realitatea religioasă”⁷.

La toate acestea se cuvine să venim cu o precizare esențială. Și anume, când ne referim la scopul și obiectivele educației religioase exercitate de Biserica Ortodoxă Română în contextul actual, trebuie avută în atenție și catehizarea sistematică a credincioșilor care au fost privați de instrucția religioasă în cei aproape 50 de ani de dictatură comunistă. Este prea bine cunoscut faptul că la temelia educației religioase stă catehizarea. Predica zidește pe temelia catehezei, iar fără o temelie solidă întregul edificiu nu își poate avea consistența. Nu sunt suficiente alocuțiunile sau învățăturile de credință comunicate în mod sporadic. Se impune cu necesitate exercitarea unei catehizări sistematice a credincioșilor dacă dorim ca aceștia să cultive o credință luminată, date fiind confuzia spirituală și fluctuația secularizată pe care le străbatem în veacul prezent.

1.2. Necesitatea cultivării valorilor religioase

Persoana umană ca ființă complexă a fost definită ca fiind bio-psiho-socio-culturală și religioasă. Pe baza acestei constatări putem spune că religia aparține sufletului omenesc prin natura sa, iar valorile religioase în simbioza celorlalte valori îi împlinesc însăși menirea vieții lui. De aceea, „omul care rupe orice relație cu transcendentul este un om «fără Dumnezeu», descentrat axiologic, fără repere, fără orientare valorică. Nu el se adaptează la lumea exterioară, ci aceasta se mulează conform unei finalități instituite în spiritul său. Valorile religioase fortifică interioritatea și-l direcționează pe om spre cucerirea unei lumi veritabile”⁸.

⁷ Vasile Băncilă, *Inițierea religioasă a copilului*, Editura Anastasia, București, 1996, p. 9.

⁸ Constantin Cucuș, *Pedagogie*, Iași, 1998, Editura Polirom, pp. 165-166.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

- Biblia sau Sfânta Scriptură*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1993.
- Antonescu, G.G., *Pedagogie generală*, București, 1930.
- Antonescu, G.G., *Istoria pedagogiei. Doctrine fundamentale ale pedagogiei moderne*, ediția a III-a, București, 1937.
- Antonescu, G.G., *Educația morală și religioasă în școala românească*, Cultura Românească, București, 1937.
- Băncilă, V., *Inițierea religioasă a copilului*, Editura Anastasia, București, 1996.
- Bernea, Ernest, *Trilogie pedagogică*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 2002.
- Bondariu, Protos. Gh., *Misiunea Bisericii în Școală*, București, 1994.
- Bontaș, I., *Pedagogie*, Editura All, București, 1996.
- Bontaș, I., *Tratat de Pedagogie*, ediția a V-a, Editura All, București, 2001.
- Borella, J., *Criza simbolismului religios*, Editura Institutului European, Iași, 1995.
- Brăescu, Adrian, *Să contemplăm în aceste icoane adevăratul chip al sufletului de copil*, în "Chemarea Credinței", Anul VIII, nr. 85-90, martie-august 2000.
- Bria, Pr. prof. dr. I., *Tratat de teologie dogmatică și ecumenică*, Editura România Creștină, București, 1999.
- Brummelen, H.V., *Cu Dumnezeu în clasă. Abordări ale procesului de predare-învățare din perspectivă creștină*, ACSI, 1995.
- Bulacu, Pr. M., *Conștiința creștină*, București, 1941.
- Bulacu, Pr. M., *Îndrumarea tineretului către Hristos*, București, 1934.
- Burlacu, Pr. prof. M., *Probleme de pedagogie catehetică*, în „Studii Teologice”, an II (1950), nr. 3-6.
- Bulacu, Pr. M., *Spiritul catehezei patristice în școala românească*, București, 1937.
- Burns, J., *Ca lutul în mâinile olarului*, Editura Misiunea Creștină „Noua Speranță”, Timișoara, 1996.
- Buzerea, Pr. conf. A., *Rolul cântării bisericești în activitatea misionară a preotului și profesorului de Religie*, în Pastorație și Misiune în Biserica Ortodoxă, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2001.

- Cerghit, I., *Metode de învățământ*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1980.
- Chrysostomos, Arhiepiscop, *Sfaturi pastorale ortodoxe din perspectiva psihologică*, Editura Univ. „Al. I. Cuza”, Iași, 2002.
- Cleopa, Arhim. Ilie, în *Arhim. Ioanichie Bălan, Convorbiri duhovnicești*, vol. II, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, Roman, 1990.
- Corneanu, N, *Gânduri la început de an*, în vol. „Pe baricadele presei bisericești”, vol. I, Timișoara, 2000.
- Crăciun, P.S. Dr. Casian, (coord.), *Hotărâri ale Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române (1986-2002)*, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2003.
- Cucoș, C., *Educația, dimensiuni culturale și interculturale*, Editura Polirom, Iași, 2000.
- Cucoș, C., *Educația religioasă, conținut și forme de realizare*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1996.
- Cucoș, C., *Educația religioasă. Repere teoretice și metodice*, Editura Polirom, Iași, 1999.
- Cucoș, C., *Istoria pedagogiei. Idei și doctrine pedagogice fundamentale*, Editura Polirom, Iași, 2001.
- Cucoș, C., *Pedagogie*, Editura Polirom, Iași, 1998.
- Danciu, Prof. Ana, *Metodica predării Religiei în școlile primare, gimnazii și licee*, Editura Anastasia, București.
- Durkheim, E., *Formele elementare ale vieții religioase*, Editura Polirom, Iași, 1995.
- Eftimie, Episcopul Romanului și Hușilor, *Copiii – primăvara vieții*, în „Chemarea Credenței”, an III (1995), nr. 31-32.
- Eliade, M., *Istoria credințelor și a ideilor religioase*, ediția a II-a, vol. I, trad. Cezar Baltag, Editura Științifică, București, 1991.
- Evdokimov, P., *Iubirea nebună a lui Dumnezeu*, Editura Anastasia, București, 1992.
- Evdokimov, P., *Taina iubirii*, ediția a II-a, Asociația filantropică medicală creștină Cristiana, București, 1999.
- Felea, I., *Religia Culturii*, editura Episcopiei Ortodoxe Române a Aradului, Arad, 1994.
- Floroaia, M., *Rolul metodei didactice în învățământul religios*, Editura Alfa, Piatra Neamț, 2004.
- Foerster, F. W., *Școala și caracterul*, traducere de Stelian I. Constantinescu, Editura a II-a, București, 1930.

- Galeriu, Pr. prof. dr. C., *Ora de Religie în trecut și astăzi*, în „Îndrumări metodologice și didactice pentru predarea Religiei în școală”, Editura Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 1990.
- Galeriu, Pr. prof. dr. C., *Revelația și Educația*, „Ortodoxia”, nr. 3-4, anul XLV, 1993, dedicată memoriei Acad. prof. dr. Dumitru Stăniloae.
- Găvănescu, I., *Pedagogie generală*, București, 1923.
- Ghibu, O., *Despre educație*, Casa Corpului Didactic, Oradea, 1995.
- Gordon, Pr. dr. V., *Biserica și Școala, analize omiletice, catehetice și pastorale*, Editura Christiana, București, 2003.
- Herbart, J.Fr., *Prelegeri pedagogice*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1976.
- Ică, Pr. prof dr. Ioan, *Importanța parohiei pentru misiune. Unitatea dintre Parohie și Biserica locală, unitatea internă a parohiei, mijloace și metode de menținere a acesteia*, în „Pastorație și Misiune în Biserica Ortodoxă”, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2001.
- Ionescu, M, Radu, I. (coord.), *Didactica modernă*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1995.
- Jigău, Mihaela, *Factorii reușitei școlare*, Editura Grafoart, București, 1998.
- Jurcă, Pr. dr. Eugen, *Experiența duhovnicească și cultivarea puterilor sufletești. Contribuții de metodologie și pedagogie creștină* (teză de doctorat), Editura Marineasa, Timișoara, 2001.
- Kant, I., *Tratat de pedagogie. Religia în limitele rațiunii*, Editura Agora, Iași, 1992.
- Lavelle, L., *Traité des valeurs*, vol. II, Paris, 1954.
- Maciel, M., *Formarea spirituală a preotului*, în „Formarea integrală a preotului”, Editura Sapiientia, Iași 2001.
- Mama Sica, *Cum să-i învățăm pe copii Religia*, Îndreptar realizat împreună cu Răzvan Bucuroiu, Editura Anastasia, București, 1995.
- Mehedinți, S., *Apropierea de Iisus prin Biserica noastră, prin alegerea educatorilor*, Atelierele Grafice Socep & Co., București, 1935.
- Mehedinți, S., *Scrieri despre educație și învățământ. Antologie*, ediție îngrijită de Dumitru Muster, Editura Academiei, București, 1992.

- Mihoc, Pr. prof. Vasile, *Copilăria și tinerețea Mântuitorului Iisus Hristos*, în Almanahul „Iisus Biruitorul”, Editura „Oastea Domnului”, Sibiu, 1999.
- Năclad, Pr. Constantin, *Educația religioasă în cadrul slujirii preoțești* (teză de doctorat), București, 2004.
- Necula, Pr. C., *Sarea pământului: studii și articole de Pastorală*, vol. I, Editura Tehnopress, Iași, 2002.
- Nicola, I., *Pedagogie*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Nisipeanu, I., *Religia pentru copii. Învățământul Religiei în școala primară*. Cultura Românească, București, 1924.
- Octavian, Diac. N., *Prin puritatea și noblețea sufletului copilului să creștem valori ale școlii românești*, în „Chemarea Credinței”, anul IV (1997), nr. 47-48.
- Pârâian, Arhim. T., *Cuvânt ziditor*, în „Chemarea credinței”, an IX(2001), nr. 95-97.
- Piaget, J., *Psihologie și pedagogie*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1974.
- Platon, *Apologia în dialoguri*, Editura Agora, Iași, 1993.
- Pop, Dr. Paraschiva, *Filosofia educației creștine*, Editura Cartea Creștină, Oradea, 2004.
- Popescu, Prof. Anastasia, *Cum să-i învățăm pe copii Religia*, Editura Anastasia, București, 1995.
- Popescu, Pr. dr. I., Popescu, E., Năstase, M., *Metodica predării Religiei*, București, 1999.
- Popescu, Silvia, *Formarea duhovnicească în contextul școlii generale*, Râmnicul Vâlcea, 2004.
- Radu, Pr. prof. dr. D., *Idealul educației creștine*, în „Îndrumări metodologice și didactice pentru predarea Religiei în școală”, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1990.
- Stanciu, I.Gh., *Istoria pedagogiei*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1995.
- Stăniloae, Pr. prof. dr. D., *Copilul și Biblia*, în „Chemarea credinței”, an V (1997), nr. 49-50.
- Stăniloae, Pr. prof. dr. D., *Cuvânt ziditor*, în „Chemarea credinței”, an II (1994), nr. 20-22.
- Stăniloae, Pr. prof. dr. D., *Scrisoare către copii*, în „Chemarea Credinței”, an VIII (2000), nr. 85-90.

- Stăniloae, Pr. prof. dr. D., *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997.
- Stoica, P., *Cultul Eroilor*, în „Chemarea Credinței”, Anul X (2002), nr. 110-112.
- Șebu, Pr. prof. dr. S., *Treptele formale în învățământul religios*, în „Îndrumări metodologice pentru predarea Religiei”, București, 1990.
- Șebu, Pr. prof. dr. S., *Îndrumătorul bisericesc*, Tiparul Tipografiei Eparhiale Sibiu, 1993.
- Șebu, Pr. prof. dr. S., Opreș, M., Opreș, D., *Metodica predării Religiei*, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 2000.
- Teșu, Pr. lect. dr. I.C., *Principiile didacticii și de educație morală aplicate în învățământul religios*, în „Pastorație și Misiune în Biserica Ortodoxă”, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2001.
- Timiadis, Mitr. E., *Preot. Parohie. Înnoire. Noțiuni și orientări pentru teologia și practica pastorală*, trad. P. Brusanowski, Editura Sophia, București, 2001.
- Toader, A.D., *Psihologia schimbării și educația: Polarități și accente ale procesului educațional*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1995.
- Todoran, Pr. lect. dr. S., *Biserica și tineretul. Probleme morale ale tinerilor de azi și soluțiile lor din perspectiva creștină*, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2001.
- Tomulescu, Gh., *Contribuții didactice și metodice privitoare la predarea Religiei în școlile primare*, Tipografia Lucrătorii asociați, Constanța, 1933.
- Vianu, T., *Studii de filosofia culturii*, București, 1982.
- Vicovan, Pr. lect. I., *Idealul educativ creștin. Scopuri și obiective în educația religios-morală*, în „Pastorație și Misiune în Biserica Ortodoxă”, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2001.
- Zopfl, H., Seibert, Norbert, Serve, Helmut, *Schulpädagogie. Eine Einführung in die Themenbereich Erziehung und Unterricht in der Schule*, München, 1990.

CUPRINS

Cuvânt înainte.....	5
Argument	9
De la educație la creație	11
I. Educația religioasă ca premisă fundamentală în educația omului.....	17
1.1. Legitimitatea orei de Religie în școală	17
1.2. Necesitatea cultivării valorilor religioase.....	20
1.3. Scopul educației religioase	22
1.4. Obiectivele urmărite în educația religioasă	27
1.5. Importanța și necesitatea educației religioase	29
1.6. Valențele educaționale ale religiei.....	32
1.7. Repere legislative ale orei de Religie	39
1.8. Paralelă între pedagogia școlară și cea religioasă	45
Pedagogia școlară.....	45
Pedagogia religioasă	48
1.9. Principii generale didactice aplicate la învățământul religios.....	54
1.10. Lecție și prelegere	59
II. Aspecte metodologice privind interdependența oră de Religie - oră de formare	65
2.1. Educația religioasă.....	65
2.2. Învățare și formare.....	68
2.2.1. Raportul informare-formare în cadrul educației religioase	70
2.2.2. Aspecte metodologice privind interdependența ora de Religie - oră de formare.....	72
2.3. Educația în Biserică.....	80
2.4. Familia creștină - factor important în dezvoltarea educației religioase.....	84
2.5. Școala creștină	90

III. Rolul copiilor în acțiunea pastorală a preotului.....	95
3.1. Unitatea spirituală a parohiei.....	95
3.2. Cu copiii în întâmpinarea parohiei	99
3.3. Copilul de astăzi, model întru Hristos pentru părinți; recuperarea parohiei prin copii.....	105
3.3.1. Copilăria Mântuitorului Iisus Hristos.....	105
3.3.2. Copilul – model de desăvârșire.....	106
IV. Mijloace de formare duhovnicească	
a copiilor în școală	112
4.1. Cabinetul de Religie	112
4.2. Colaborarea inter-profesorală.....	114
4.2.1. Interdisciplinaritatea.....	114
4.2.2. Colaborarea cu Consiliul profesorilor clasei .	116
4.3. Colaborarea cu familia elevului.....	118
4.3.1. Rolul familiei în activitatea educativă.....	118
4.3.2. Adunările și lectoratele cu părinții	119
4.3.3. Vizitele la domiciliu	120
4.4. Comitetul catehetic al școlii.....	124
V. Chipul spiritual și moral al profesorului de Religie.....	127
5.1. Profesorul de Religie – om de credință.....	128
5.2. Spiritualitatea profesorului de Religie.....	129
5.3. Profesionalismul și perfecționarea permanentă.....	130
5.4. Competență și comuniune cu Biserica.....	131
5.5. Profesorul de Religie, om al sintezei.....	122
VI. Proiecte didactice	134
Mic dicționar cu noțiuni de pedagogie religioasă	159
Concluzii	171
Abstract	173
Zusammenfassung.....	175
Bibliografie selectivă	177

ISBN: 978-606-37-0709-4